

ДО ПИТАННЯ ПРО КОМПОНЕНТНО-СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

В соціально-економічній сфері нашого суспільства відбуваються значні зміни, а розвиток ринкових відносин створив принципово нову ситуацію в сфері вищої освіти. В наш час слово "конкурентоздатність" все частіше використовується в різних галузях науки і техніки, та освіта не є винятком. Зараз перед системою професійної освіти стоїть проблема не просто істотного підвищення рівня підготовки фахівців, а забезпечення якісно нової сутності цієї підготовки, яка забезпечила б їх готовність до успішної діяльності та можливість ефективно працювати і через декілька років. Конкурентоздатного фахівця розглядають не лише як продукт навчального закладу, а й як особистість, яка має певні якості, може досягти високих результатів у своїй діяльності та зробити внесок в досягнення тієї організації, де він працює. Однак дослідження показують, що немає єдиного загально призаного визначення поняття "конкурентоздатний", воно характеризується з різних аспектів та з різною повнотою.

Аналіз теоретичних джерел з проблеми управління людськими ресурсами показав, що використання терміну "конкурентоздатний" відносно особистості як суб'єкта економічної діяльності, є розповсюдженим явищем. Дослідження даної проблеми знайшло певне відображення в роботах зарубіжних та вітчизняних вчених, виконаних з позицій економічних, психологічних, соціологічних та філософських наук. Ми дійшли висновку, що розбіжності в поглядах стосовно предмета і об'єкта дослідження приводить до існування водночас декількох, незалежних один від одного економічних категорій конкурентоздатності. Ми маємо на увазі існування таких понять як "конкурентоздатний фахівець", "конкурентоздатний робітник", "конкурентоздатний студент" та ін. Проблема становлення та розвитку конкурентоздатної особистості розглядається в роботах В.І. Андрєєва, Н.Я. Гарафутдинові, Л.М. Мітіної, Б.Д. Паригіна, Д.В. Чернілевського, В.І. Шаповалова, Ж.А. Шуткіної та ін.

Особливості підготовки перекладачів знайшли своє відображення в дослідженнях І.С. Алексєєвої, Д.А. Жукова, Р.П. Зорівчак, В.Н. Комісарова, І.В. Корунця, Л.К. Латишева, Є.Р. Поршневої та ін.

Але треба зауважити, що поняття "конкурентоздатний перекладач" та "компоненти структури конкурентоздатного перекладача" досліджені ще не були.

Мета дослідження – виявити, чи є синонімічними поняття "конкурентоздатний" та "конкурентоспроможний"; проаналізувати поняття "конкурентоздатність", яке дано з точки зору зарубіжних та вітчизняних вчених з позицій економічних, психологічних та педагогічних наук; виявити позитивні аспекти конкурентоздатності; зробити компонентно-структурний аналіз конкурентоздатності перекладача.

Треба зазначити, що в українській мові існує два поняття "конкурентоздатний" і "конкурентоспроможний", які частіше всього використовуються як синоніми. Аналіз робіт з конкурентоздатності/конкурентоспроможності довів, що згідно досліджень таких вчених як М.Бутко, О.В. Горбач, О.А. Іванова, О.Г. Нефедова, О.О. Нострев, Т.О. Праченко, Ф.С. Філоніч, коли йдеться про неживі об'єкти (держава, регіон, економіка, підприємство, машини, техніка), використовують термін "конкурентоспроможний", хоча такі вчені як В.В. Вишневецький, М.В. Лапа, Л.А. Марцева, М.Є. Сапожников, І.М. Шамардін, М.В. Шпак використовують даний термін й стосовно суб'єктів (учнів, фахівців, персоналу). Що стосується вчених О.В. Ващук, В.В. Драгана, Н.В. Крилової та Т.Ю. Нікіфорової, то вони використовують обидва терміни "конкурентоспроможний" та "конкурентоздатний" стосовно неживих об'єктів, в той час як А.О. Погорілий та С.П. Ярошенко вживають лише "конкурентоздатний" стосовно неживих об'єктів (підприємств).

Тому ми вважаємо за доцільне дослідити данні поняття з метою встановлення чи є вони синонімічними.

Аналіз тлумачних словників сучасної української мови довів, що В.Т. Бусел, Л.О. Ващенко, О.М. Єфімов, В.С. Калашник, Л.П. Коврига, Т.В. Ковальова, В.Д. Пономаренко, О. Сліпушко розглядають ці поняття як синоніми, та дають визначення одного терміну через другий, а саме: *спроможний* – "який має здатність виконувати, здійснювати, робити що-небудь" [10: 659; 3: 1182; 5: 299; 9: 159], а *здатність* – "властивість індивіда, яка визначає його можливість, *спроможність*, нахил до виконання певної діяльності" [4: 135].

В. Бондар переконаний, що поняття "конкурентоспроможний" і "конкурентоздатний" значною мірою зв'язані між собою і мають складати єдине ціле. Крім того, спираючись на дослідження В.Бондаря, ми можемо сказати, що коли йдеться про "кваліфікаційну готовність за необхідності вступати в конкурентну боротьбу на ринку праці", то вчений пропонує вживати поняття "конкурентоспроможний", в той час як під "конкурентоздатністю" він розуміє "стійку особистісну властивість свідомо і творчо реалізувати професійну компетентність за достатнього рівня володіння необхідними суспільно-комунікативними знаннями, вміннями та особистісними характеристиками". Вчений зазначає, що конкурентоспроможність фахівця, яка забезпечується формуванням професійної компетентності, створює передумову для розвитку конкурентоздатності як особистісного утворення [1: 22-23].

Ми згодні з В.П. Хапіловою [12], яка стверджує, що термін "конкурентоспроможність" найчастіше використовується для відображення різних неживих об'єктів. Водночас термін "конкурентоздатність" стосується живого суб'єкта, тобто особистості; термін "конкурентоспроможність" відображає властивість об'єкта бути кращим, мати вигідні відмінності у порівнянні з іншими аналогічними об'єктами, термін "конкурентоздатність" відображає індивідуальні якості, здібності і властивості суб'єкта ринкових відносин, за наявності яких він має високий рівень загальнолюдської культури та професіоналізму; конкурентоспроможність позначає можливість об'єкта (наприклад, товару) бути вигідно реалізованим, але чи перетвориться ця можливість на реальну реалізацію залежатиме від багатьох чинників. У той же час, на відміну від конкурентоспроможності, конкурентоздатність віддзеркалює не тільки можливість, а й здатність суб'єкта адаптуватися до ринкових умов, удосконалювати свої якості, а також діяти відповідно до будь-якої ситуації.

З економічної точки зору О.Б. Борисов, Р.А. Фатхутдинов, Д.В. Чернилевський визначають конкурентоздатного фахівця як "продавця" професійних знань, умінь та навичок, а також зазначають, що фахівці конкурують між собою через робочі

місяця. Специфіка фахівця як товару полягає в тому, що його конкурентоздатність тривалого використання та особистості потребують значного часу, щоб отримати статус конкурентоздатного [2, 11, 13].

Психологи Л.М.Мітіна та В.Д. Паригін визначають конкурентоздатність як успіх, досягнення в діяльності, а крім того, здатність фахівця вистояти та перемогти в конкурентній боротьбі [6,7].

Аналізуючи визначення "конкурентоздатний фахівець", що було дано Є.В.Таракановою, ми робимо висновок, що конкурентоздатність це симбіоз володіння методами рішення великого класу професійних завдань та певних якостей особистості, що дають змогу фахівцю досягти поставленої мети в різних умовах, що швидко змінюються. На думку вченої, низька конкурентоздатність – це одна з причин, що стримує ефективне працевлаштування [8].

Конкурентоздатний спеціаліст має переваги стосовно інших фахівців, що виконують аналогічні трудові дії. Ми вважаємо, що це можливо при наявності певних якостей та властивостей, що є найбільш значущими для забезпечення професійно-фахового лідерства на роботі. Аналіз визначень "конкурентоздатності фахівців" довів, що дослідники позитивно ставляться до даної риси особистості тому, що вона: надає соціальну захищеність в умовах становлення та розвитку ринку праці; веде до адекватної поведінки індивідуума в умовах, що динамічно змінюються; дає можливість жити в гармонії з собою та навколишнім світом та створювати комфортний життєвий простір; сприяє тому, щоб особистість легше витримувала кризу і потім підіймалася на більш високий рівень; гарантує впевненість в своїх силах та в деякій мірі сприяє перемозі над конкурентами на ринку праці.

Однак, серед вчених немає однієї точки зору і щодо кількості компонентів у структурі конкурентоздатного фахівця. Так, ми виявили, що існують дво-, трьох-, чотирьох- та навіть п'ятикомпонентні структурні моделі конкурентоздатного фахівця з різним змістовним наповненням самих компонентів

Беручи до уваги все, що було зазначено вище, ми вважаємо, що конкурентоздатність майбутнього перекладача – це інтегральне утворення, що включає професійну компетентність, здатність до прогнозування та самопрезентації, високий рівень комунікативної культури, націленої на досягнення високих результатів в професійній діяльності. Крім того, перекладач – це ключова фігура міжкультурної комунікації, людина, яка повинна нейтралізувати лінгво-етнічні бар'єри, сприяти порозумінню між представниками різних націй та конфесій. Останнім часом помітно активізувалася міжнародна співпраця у сфері освіти і культури, економіки і політики. Сучасний бізнес неможливий без контактів з іноземними партнерами, а ділові переговори – без перекладачів. Саме завдяки ним здійснюється комунікація, яка рухає всім світом: люди домовляються, укладають угоду, обмінюються інформацією. Все це ми враховували під час створення структури конкурентоздатного перекладача, до компонентів якої відносимо соціально-адаптивний, змістовно-процесуальний та управлінсько-особистісний.

Студент, що вивчає іноземну мову, "входить" в чужу культуру, інакше кажучи в образ життя іншого соціуму. Саме тому йому потрібно постійно пристосовуватися до тих соціальних груп, в які він залучений, налагоджувати з ними ефективну взаємодію, піднімати свій статус, засвоювати правила особливостей існування середовища, до якого він належить, а також людей, для яких він перекладає. У процесі підготовки до професійної діяльності майбутній перекладач повинен дати уявлення про новий психологічний стереотип поведінки, скорегувати особистісні якості в залежності з вимогами, що висувуються новою діяльністю, вміти адаптуватися до нового соціального оточення (до адміністрації, колег, партнерів). Крім того, під час обслуговування офіційних зустрічей він повинен бути непомітним як особистість, не відволікати увагу на себе, його завданням є лише передавальною ланкою.

В структурі цього компонента ми розглядаємо такі складові як:

- *здатність до міжкультурної комунікації*. В сучасному суспільстві перекладачу недостатньо бути лише посередником та добре знати іноземну мову, він повинен розуміти психологію партнерів по спілкуванню, забезпечити їм повноцінне сприйняття один одного, допомогти взаємопорозумітися;
- *толерантність*, тому що міжкультурні відносини передбачають відкритість новій інформації, бажання та готовність сприймати представника іншомовної культури, повагу до цієї культури, знання своєї культури, здатність поставити себе на місце партнера по спілкуванню, уявити собі його образ мислення, вміти знайти точки дотику під час комунікації;
- *соціальну мобільність*, тому що перекладач спілкується з колегами, з представниками різних установ, країн, крім того, багато перекладачів змінюють своє амплу під час роботи.

Другий компонент – змістовно-процесуальний. До нього належать знання, уміння та навички майбутніх перекладачів. Важливою складовою цього компоненту ми вважаємо знання сучасних інформаційних технологій, оскільки, зростає мотивація до вивчення матеріалу, студент має бути обізнаним з новітніми досягненнями в області теорії і практики науково-технічного перекладу, повинен вміти працювати з різними допоміжними засобами – сканером, принтером, дисководом, навчитися самостійно здобувати знання та приймати рішення. Уміти виконувати роботу з перекладу текстів різної тематики з англійської мови українською і зворотно з використанням сучасних комп'ютерних технологій, – пошук та обробка великого обсягу інформації англійською мовою сприяють (водночас із формуванням перекладацької компетенції) формуванню іншомовної комунікативної та соціолінгвістичної компетенції.

Показниками управлінсько-особистісного компоненту ми вважаємо здатність до самомаркетингу, самоменеджменту та знання з іміджевої політики. Роблячи кар'єру на ринку праці, особистість виконує роль творця та продавця власної робочої сили. Для того, щоб отримати престижну та добре оплачувану роботу, майбутній фахівець повинен знати, як запропонувати себе на ринку праці, що потрібно працевлаштувачам. Студент – майбутній перекладач повинен володіти стратегією працевлаштування, знати, як надати інформацію про себе так, щоб отримати роботу; як пройти співбесіду; як вести себе під час неї. Праця перекладача потребує багато часу для того, щоб зробити якісний переклад, що частіше всього стає головною причиною невдоволеності результатами діяльності. Сучасній людині, щоб йти у ногу з часом, необхідно, в першу чергу, вдосконалювати саму себе. Тому уміння керувати собою (самоменеджмент) ми розглядаємо як наступну рису успішного перекладача.

Нами було проведено ранжування серед випускників ВНЗ – майбутніх перекладачів, а також спеціалістів, які мають п'ять років трудового стажу, з метою встановити, які компоненти є вагомими в структурі конкурентоздатності перекладача. Так, 56% студентів-майбутніх перекладачів вважають, що найбільш значущим для успішного виконання професійних обов'язків є змістовно-процесуальний компонент. Другим по значущості (25% студентів) було визнано

управлінсько-особистісний компонент, й лише 19% опитаних студентів вказало на значущість соціально-адаптивного компоненту. Однак, опитування спеціалістів, які мають п'ять років трудового стажу, дало інші результати та довело, що вони надають майже однакоє значення всі трьом компонентам. Так, 35% фахівців віддали перевагу знанням, умінням та навичкам, тобто змістовно-процесуальному компоненту. Перекладачі, які мають п'ять років стажу, вважають, що соціально-адаптивний (33% опитаних) та управлінсько-особистісний (32% опитаних) компоненти є однаково вагомими для переваги в конкурентній боротьбі. Таким чином, ми вважаємо, що конкурентоздатності майбутніх перекладачів буде сприяти цілеспрямована робота з формування саме цих компонентів.

Висновки. На наш погляд, виходячи з позицій педагогічного дослідження, конкурентоздатність фахівця – це не лише відповідність або невідповідність його трудового потенціалу вимогам, що висуваються, але й ступінь відповідності. Конкурентоздатність фахівця – це його здатність відповідати вимогам роботодавців на даний період, яка розглядається як конкурентна перевага спеціаліста відносно інших працівників в конкретній сфері. Проаналізувавши визначення, дані науковцями різних галузей науки, ми дійшли висновку, що конкурентоздатні фахівці мають перевагу на ринку праці. Це пояснюється тим, що впевненість у своїх силах є однією з головних умов успішної діяльності в будь-якій галузі, професійній та особистісній сферах. Сьогодні конкурентоздатність визначається як важлива характеристика успішної соціалізації, завдяки якій включається механізм пробудження у людини потенційних можливостей, має місце актуалізація закладених в ній різноманітних ліній та програм поведінки, які приводять їх у робоче становище. На нашу думку перекладачеві недостатньо мати знання, уміння та навички з перекладу, щоб вигравати в конкурентній боротьбі. Конкурентоздатний, мобільний перекладач повинен бути толерантним до іншої культури, традицій різних народів. Диференціація в менталітеті, низька духовність, втрата культурних цінностей, неповага національних традицій є причиною соціальних, міжконфесійних конфліктів. Специфіка роботи перекладача потребує від нього високої культури міжособистісного та міжетнічного спілкування, сформованості системи загальнолюдських цінностей, знань, умінь, навичок та якостей, які є необхідними для адекватного виконання професійних обов'язків та росту в професійному плані.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бондар В.* Конкурентоздатність педагога як складова його професійної компетентності / В. Бондар // Початкова школа – 2008. – №7 – С. 22-23.
2. *Борисов А.Б.* Большой экономический словарь / А.Б.Борисов. – М.: Книжный мир, 1999. – 895 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і головн. ред. В.Г.Бусел]. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2003. – 1440 с.
4. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
5. *Куньч З.Й.* Універсальний словник української мови / З.Й. Куньч. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2005. – 848 с.
6. *Митина Л.М.* Психология развития конкурентоспособности личности / Л.М. Митина. – М. – Воронеж: МОДЭК, 2002. – 400 с.
7. Практикум по социально-психологическому тренингу / [Под ред. Б.Д. Парыгина]. – СПб., 2000. – С. 51-52.
8. *Тараканова Е. В.* Формирование конкурентоспособности специалиста на этапе профессиональной подготовки. [Электронный ресурс]. // Интернет: http://journal.seun.ru/J2004_1R/Socio/SOCIO.HTM
9. Тлумачний словник-мінімум української мови : Близько 7,5 тис. слів. 2-е вид., доп. і переоб. / [уклали Л.О. Ващенко, О.М.Єфімов]. – К. : Довіра, 2000. – 534 с.
10. Тлумачний словник сучасної української мови. / [укладачі Л.П.Коврига, Т.В.Ковальова, В.Д. Пономаренко]/ за ред. д. філолог. наук, проф. В.С. Калашника. – Харків: Белкар-книга, 2005. – 800 с.
11. *Фатхутдинов Р. А.* Конкурентоспособность как национальная кадровая проблема / Р. А. Фатхутдинов // Высшее образование в России. – 1999. – № 2. – С. 18-22.
12. *Хапілова В.П.* Соціально-психологічні умови формування конкурентоздатності майбутніх менеджерів: Дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук / В.П. Хапілова. – Київ, 2006. – 173 с.
13. *Чернилевский Д.В.* Дидактические технологии в высшей школе: учеб. пособие для вузов/ Д.В. Чернилевский. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.

Подано до редакції 03.08.09.

РЕЗЮМЕ

Стаття присвячена проблемі підготовки конкурентоздатних перекладачів. Автор розводить синонімічні поняття "конкурентоздатний" та "конкурентоспроможний", робить висновок щодо переваг конкурентоздатного фахівця, а також розглядає особливості структури конкурентоздатного перекладача, мотивує складові кожного компоненту.

Ключові слова: конкурентоздатний, перекладач, структурні компоненти.

Н.Н. Абабилова

К ВОПРОСУ О КОМПОНЕНТНО-СТРУКТУРНЫХ ОСОБЕННОСТЯХ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается проблема подготовки конкурентоспособных переводчиков. Автор разводит синонимичные понятия со значением "конкурентоспособный", существующие в украинском языке; делает вывод о преимуществах

конкурентоспособного специалиста; рассматривает особенности структуры конкурентоспособного переводчика, мотивируя составляющие каждого компонента.

Ключевые слова: конкурентоспособный, переводчик, структурные компоненты.

N.N. Ababilova

TO THE ISSUE OF STRUCTURAL FEATURES OF FUTURE TRANSLATOR'S COMPETITIVENESS

SUMMARY

The article deals with the problem of training competitive translators. The author differentiates two synonymous notions meaning “competitive” in the Ukrainian language; makes a conclusion about advantages of being a competitive specialist; analyzes some structural features of the notion “a competitive translator” dissecting each of its components.

Keywords: competitive, translator, structural components.
